

**SVEUČILIŠTE U SPLITU
EKONOMSKI FAKULTET**

**ZAVRŠNI RAD
POREZNA EVAZIJA U ZEMLJAMA EU**

Mentor:
prof. dr. sc. Josip Visković

Student:
Ivana Mudnić - Dujmina, 0055513026

Split, kolovoz 2024.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, IVANA MUDNIĆ - DUJMINA,
(ime i prezime)

izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je navedeni rad isključivo rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu, što pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio navedenog rada nije napisan na nedozvoljeni način te da nijedan dio rada ne krši autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije korišten za bilo koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

Split, 30.08.2024 godine

Vlastoručni potpis: Ivana Mudnić

SADRŽAJ:

Sadržaj

1. UVOD	4
1.1. Definicija problema istraživanja	4
1.2. Cilj rada	4
1.3. Metode rada	4
1.5. Struktura rada	5
2. POREZNA EVAZIJA	6
2.1. Definicija porezne evazije i porezni otpor	6
2.2. Metode i razlozi za nastanak porezne evazije	8
2.3. Posljedice porezne evazije	9
3. POREZNA EVAZIJA U ZEMLJAMA EU	11
3.1. Porezni moral	11
3.2. Siva ekonomija	13
3.2. Stanje porezne evazije u zemljama EU	18
4. METODE SUZBIJANJA POREZNE EVAZIJE	24
4.1. Suradnja između zemalja EU	24
4.2. Tehnološki alati za borbu protiv porezne evazije	26
4.2.1 Suzbijanje elektroničke prodaje i protu tehnologija	26
4.2.2. Lažno fakturiranje	28
4.2.3. Ekonomija gotovine i ekonomija dijeljenja	29
5. ZAKLJUČAK	30
LITERATURA	31
SAŽETAK	34
SUMMARY	34

1. UVOD

Problematika porezne evazije je prisutna otprilike onoliko koliko su stari i porezi. S obzirom da se zna da porezi nijednoj fizičkoj ni pravnoj osobi nisu ugodni za plaćanje, javnost je zainteresirana za to da sazna koliko je uopće rasprostranjena pojava porezne evazije i koji je to red veličine u pogledu visine novčanih sredstva koja se svake godine izbjegne platiti u ime poreznih davanja. Kod velikog dijela javnosti prevladava mnijenje kako najveći udio porezne evazije počinu bogatiji sloj fizičkih i pravnih osoba, što je nedavno potaknuto curenjem informacija visokog profila iz offshore financijskih institucija kao što su *Panama papers*. S druge strane, postoje pobornici teorije prema kojoj je izglednije da će onaj siromašniji sloj utajiti poreze, ističući prijevaru od strane samozaposlenih ili zlouporabu povratnih poreznih olakšica.

Pitanje tko izbjegava platiti poreze i u kojoj mjeri iznimno je važno za ekonomske stručnjake i nositelje politika. U prvom redu ovdje se povlači pitanje nejednakosti. Tijekom posljednjih petnaest godina, znanstvenici se sve više oslanjaju na porezne podatke za proučavanje distribucijskih pitanja, posebno trendova u najvećim udjelima prihoda i bogatstva. Ovo otvara očigledan problem: budući da se porezne stope, tehnologije utaje poreza i strategije provedbe poreza razlikuju među zemljama i dramatično su se promijenile tijekom vremena, porezni podaci mogu prikazati iskrivljenu sliku uzoraka nejednakosti između zemalja i vremenskih serija.

1.1. Definicija problema istraživanja

Porezna evazija je problem koji je prisutan u svim zemljama pri čemu je u nekim više, a u nekima manje izražena. Porezna evazija predstavlja problem jer rezultira sivom ekonomijom koja se ne evidentira čime daje nepotpune podatke o nizu ekonomskih indikatora zemlje te je stoga nužno istu pokušati minimizirati. Analizom njenog udjela u zemljama Europske unije, pokušat će se istražiti njena raširenost, posljedice kao i načini na koje se može suzbiti.

1.2. Cilj rada

Cilj rada je definirati poreznu evaziju i njene najučestalije oblike, komparirati razinu porezne evazije među zemljama Europske unije te izučiti načine na koje se ista može suzbiti.

1.3. Metode rada

Tijekom izrade rada koristiti će se metode analize, sinteze, dedukcije, indukcije, komparacije.

1.5. Struktura rada

Nakon prvog dijela rada u kojem su opisani problem, ciljevi, metode i struktura rada, u drugom dijelu rada objašnjen je pojam porezne evazije, njena podjela te razlozi za nastanak i posljedice njenog utjecaja. U trećem dijelu rada objašnjen je pojam sive ekonomije te stanje porezne evazije u zemljama EU. Četvrti dio rada posvećen je metodama za suzbijanje porezne evazije te je na samom kraju zaključak rada.

2. POREZNA EVAZIJA

2.1. Definicija porezne evazije i porezni otpor

Već za vrijeme Rimskog Carstva započeta je praksa oporezivanja stanovništva. Rimski građani plaćali su neizravne poreze poput poreza na nasljedstvo, poreza na prodaju robova i poreza na promet. Također su plaćali carinu za uvoz i izvoz robe. Međutim, postoje vrste poreza koje nisu bile naplaćivane od građana Rima, primjerice porez na temelju popisa stanovništva. U Egiptu postoje brojne potvrde odnosno papirusi koji govore u prilog tezi o oporezivanju tadašnjeg stanovništva. Egipat je bio rimska kolonija sve do 8. stoljeća nove ere. Zbog nedostatka dozvoljenih metoda smanjivanja porezne obveze mnogi Egipćani su bježali iz države ili su odbijali platiti porez. Razlog zašto su se odlučivali na takav potez je taj što je iznos poreznih nameta jednostavno bio previsok i nakon plaćanja nameta bi im ostalo malo sredstava za život (Schönhärl et al., 2023.).

Prvo što su radili stanovnici Egipta kako bi izbjegli plaćanje nametnutih poreznih davanja je to da bi bježali sa svojih adresa prebivališta/boravišta. Postoji niz papirusa kao dokaz da su ljudi zaista pribjegavali ovakvoj praksi. Isto tako, ti papirusi ne sadrže podatke o tome što se događalo sa bjeguncima od tadašnjih poreznih vlasti. Situacije bijega od istih su već tada bile uobičajene. Stoga su se pojavile prve porezne politike, koje su imale svrhu sprečavanja bježanja od poreznih vlasti. Tijekom prvih desetljeća postojanja Rimskog Carstva, pojavili su se prvi „publicani“, odnosno sakupljači poreza, koji su dobili pravo ubiranja poreza. Na tome su mogli dobro zaraditi ako bi uspjeli prikupiti više poreza nego što se to od njih očekuje. Pritom su publicani bili osobno odgovorni za svoj obavljeni posao. S protekom vremena, za porezne bjegunce se pojavila mogućnost oprosta i povratka kući bez sankcija, a sve sa ciljem sprečavanja depopulacije. Međutim, na papirusima nema dodatnih zapisa o tome da su porezni bjegunci izbjegavali plaćanje poreza osim bijegom. (Schönhärl et al., 2023.).

Pod poreznom evazijom smatraju se činidbe koje poduzima porezni obveznik radi izbjegavanja plaćanja poreza. Uzrok tome može biti veličina nametnutog poreza ili je sam porez kao takav neprihvatljiv (npr. porez na kućne ljubimce). Bez obzira na uzroke porezna evazija je „...manifestacija nezadovoljstva poreznih obveznika poreznim oblikom pa i poreznim sustavom u cjelini.“ (Grgić, 2019.).

Porezni otpor predstavlja protivljenje poreznog obveznika da plati porez, pri čemu otpor može biti prema:

- samom porezu ili
- određenom poreznom sustavu ili razini poreznog pritiska.

Schmölders (2022.) smatra kako je antipatija prema plaćanju poreza ukorijenjena u svijesti čovjeka otkad god postoji obveza plaćanja poreznih nameta. U njemačkoj fiskalnoj psihologiji smatra se da se

plaćanjem poreza čovjek odriče potrošnje, a samim time i svoje slobode. Također, smatra se da se plaćanjem poreza gubi dio ekonomske sposobnosti poreznog obveznika te samim time pada i njegovo samopoštovanje. S druge strane, ovakav stav poreznog obveznika o smanjenju samopoštovanja se temelji na teoriji korisnosti i omjeru troškova i koristi od plaćanja poreza. Ovdje treba razlikovati dvije situacije: otpor fizičke osobe prema plaćanju poreza i otpor pravne osobe prema plaćanju poreza. Dok s jedne strane fizička osoba može učiniti malo toga kako bi izbjegla plaćanje poreza, pravna osoba, pogotovo ako je u pitanju velika multinacionalna kompanija, može primijeniti agresivno porezno planiranje ili čak pribjeći poreznoj utaji kako bi izbjegla plaćanje nametnutih poreznih davanja.

Što se tiče otpora prema određenom poreznom sustavu ili razini poreznog pritiska, postoje dva temeljna pristupa kad je riječ o poreznoj sociologiji:

- Prvi pristup – sektori s većim dohotkom pružaju otpor poreznom sustavu zbog njegovog utjecaja odnosno smanjenja njihovog dohotka, dok ga sektori s manjim dohotkom podržavaju jer sudjeluju u preraspodjeli dohotka.
- Drugi pristup – društvo odobrava postojanje samo onakvog poreznog sustava koji bi se temeljio na načelu solidarnosti, odnosno na tome da porezni subjekti sa većom poreznom snagom kroz plaćanje poreza pomognu poreznim subjektima s nižom poreznom snagom.

Oba pristupa se temelje na načelu solidarnosti. (<https://www.ciat.org/ciatblog-la-resistencia-fiscal/?lang=en>)

Porezna evazija se može pojaviti u sljedeća dva oblika: (i) zakonita odnosno dopuštena porezna evazija te (ii) nezakonita odnosno nedopuštena porezna evazija. Pri tome je važno naglasiti kako ne postoji jasna granica između zakonite i nezakonite porezne evazije.

Zakonita porezna evazija dopušta poreznom obvezniku izbjegavanje plaćanja poreza nedorečenošću zakonskih propisa koji uređuju to područje. Pravne i fizičke osobe najčešće koriste prednosti i blagodati poreznih oaza s krajnjim ciljem izbjegavanja nametnutih poreznih obveza. Definicija poreznih oaza je ta da su to zemlje čije porezne politike dopuštaju niže stope poreza na dohodak u odnosu na zemlje u okruženju. Primjer poreznih oaza su Bermuda, Cipar, Gibraltar, Kajmanski otoci, Luksemburg, Malta, Monako i Švicarska u Europi, Belize, Dominika, Grenada, Kostarika i Sveti Kristofor i Nevis u Sjevernoj Americi, Hong Kong, Libanon i Singapur u Aziji te Liberija u Africi i druge (Morse, 2015.).

Nezakonita porezna evazija može biti: (i) potpuna i (ii) djelomična. O potpunoj poreznoj evaziji može se govoriti kada porezni obveznik ne prijavi potpuni iznos ostvarenog prihoda, odnosno imovinu koja podliježe oporezivanju. Djelomična porezna evazija je situacija pri kojoj porezni obveznik poreznim vlastima prijavi samo dio svojih transakcija (Kulić et al., 2015.).

Najpoznatiji slučaj porezne evazije u povijesti ljudskog postojanja je slučaj Al Caponea. Capone je proglašen krivim za utaju poreza u periodu od 1925. do 1927. godine i za ne podnošenje obrasca prijave poreza u periodu od 1928. do 1929. godine. 24. listopada 1931. godine osuđen je na 11 godina zatvora te je dobio novčanu kaznu u visini od 50 000 dolara i morao je podmiriti 30 000 dolara sudskih troškova. Bila je to najviša kazna ikad izrečena za utaju poreza. Porezna uprava SAD-a je nakon donesene presude zamrznuła njegovu imovinu s ciljem pokrivanja njegovih nepodmirenih poreznih obveza (Iorizzo, 2003.).

2.2. Metode i razlozi za nastanak porezne evazije

Različite su metode koje pojedinci koriste kako bi nezakonito smanjili ili izbjegli porez. Neke od metoda su (<https://www.taxbuddy.com/blog/tax-evasion-challenges-and-solutions>):

- Netočno prijavljivanje prihoda - porezni obveznici često znaju prijaviti manje prihode ili čak ne prijaviti neki od izvora prihoda.
- Preuveličavanje odbitaka ili troškova da bi se smanjio prihod koji se oporezuje.
- Pojedinci i tvrtke često koriste offshore bankovne račune za skrivanje imovine i prihoda od poreznih vlasti.
- Multinacionalne korporacije koriste se manipulacijom transfernim cijenama kako bi izbjegle porez.
- Lažno izdavanje faktura i računa za koje nema stvarne transakcije čime se potvrđuju veći troškovi odnosno manipulira se sa prihodima i rashodima.
- Poslovanje u neformalnoj ekonomiji koristeći gotovinske transakcije.
- Porezni obveznici podnose lažne porezne prijave koje se rade kroz lažiranje transakcija, krivotvorenje dokumenata ili korištenje ukradenih identiteta.

Postoje različiti čimbenici koji potiču porezne obveznike na nezakonito djelovanje. Mogu biti ekonomski, društveni, moralni, mentalni, demografski i pravni čimbenici. Kassa (2021.) je došao do pet hipoteza. Moralna obveza i porezno znanje imaju negativan utjecaj na poreznog obveznika da se odluči na poreznu evaziju dok porezna pravednost, subjektivne norme i sustav poreznih obveznika prema ponašanju pozitivno utječu na porezne obveznike da se odluče na poreznu evaziju.

Svaka država treba biti svjesna čimbenika koji uzrokuju pojavu porezne evazije jer se na taj način dolazi do ideja za suzbijanje iste. Uzroci porezne evazije se razlikuju između zemalja. Neki od uzroka porezne evazije su (<https://ciat.org/which-are-the-causes-of-tax-evasion/?lang=en>):

- Porezni sustav zemlje – ako porezni obveznik smatra da je porezni sustav nepravedan, on će biti manje voljan plaćati porezne namete.
- Niska razina obrazovanja stanovnika – ljudi s nižom razinom obrazovanja ne razumiju u potpunosti složenost poreznog sustava, što posljedično može dovesti do krive prijave prihoda.
- Inflacija – inflacija „pojede“ poreznu osnovicu te samim time porezni obveznici plate manje poreznih nameta.
- Visoke porezne stope – visoke porezne stope potiču ljude da pokušaju izbjeći plaćanje poreznih nameta.
- Siva ekonomija – s obzirom da se aktivnosti sive ekonomije naplaćuju bez izdavanja računa i u gotovini poreznim vlastima je teže pratiti takve prihode te je samim time teže naplatiti i porezni namet.
- Složenost poreznog sustava – što je porezni sustav složeniji, postoji više propisa te je takav sustav skuplje održavati zbog potrebe da porezni službenici budu opremljeni visokom razinom znanja o funkcioniranju samog sustava.
- Nedovoljna informiranost o korištenju sredstava prikupljenih od poreza - ako porezni obveznici ne znaju na što se troši novac kojim su platili porezne namete može dovesti do nepovjerenja prema poreznim vlastima.
- Nepovjerenje stanovništva u porezni sustav – ako ljudi smatraju da je porezni sustav nepravedan i netransparentan bit će skloniji izbjegavanju plaćanja poreza.
- Porezne oaze – nude stranim fizičkim i pravnim osobama izbjegavanje plaćanja poreza na način da prebace prihode u porezne oaze.
- Financijski sustav koji omogućava brzo i jednostavno raspoređivanje novca – primjerice financijski sustav se može koristiti za pranje novca koji je dobiven nezakonitim aktivnostima.

2.3. Posljedice porezne evazije

Postoji mnoštvo posljedica porezne evazije. Ovdje će ih se prema Ozili (2018.) izdvojiti nekoliko. Kao prvo, porezna evazija smanjuje opseg vladine intervencije u gospodarstvu te ostavlja vladu u situaciji u kojoj porezni rashodi premašuju porezne prihode, što dovodi do nemogućnosti prikupljanja dovoljno financijskih sredstava za vođenje svojih zemalja. Zbog postojanja porezne evazije, pojedine države mogu doći u situaciju da jednostavno na raspolaganju imaju premalo sredstava za provedbu efikasne ekonomske politike i nedovoljno sredstava za pružanje osnovnih proizvoda i usluga svojim građanima. Kao drugo, porezna evazija ima takav učinak na porezni teret da ga redistribuira odnosno smanjuju se ukupni porezni prihodi koje država prikuplja. Zbog posljedica redistribucije kao gubitnici proizlaze država, korisnici javnih usluga i poštene porezni obveznici, a dobitnici su oni koji izbjegavaju plaćanje poreza. Pored toga, porezna evazija utječe na povećanje poreznih stopa, koje bi inače bile niže kad bi

se uspio prikupiti predviđeni iznos poreznih nameta u korist državnog proračuna te konačno porezna evazija uzrokuje pojavu fiskalnog deficita, što dalje pojedinu zemlju prisiljava na posuđivanje novca od drugih zemalja i/ili finansijskih institucija, što dodatno opterećuje krhka gospodarstva u smislu previsokih kamatnih stopa u slučaju da im je kreditni rejting prenizak. Porezna evazija utječe na gospodarstvo svake države. Porezna evazija izravno utječe na proračun države odnosno smanjuje prihode čime otežava da država obavlja svoje funkcije, ali ima i neizravan utjecaj, i to na gospodarskom, socijalnom i političkom planu. Dakle, značajno šteti proračunu države jer se ne mogu ostvariti ciljevi društva što dovodi do nepovjerenja u porezni sustav.

Poreznoj upravi primarni je zadatak da porezni sustav funkcionira besprijekorno i spriječi nezakonitu poreznu evaziju i izbjegavanje plaćanja poreza od strane poreznih obveznika. Za to bi bilo potrebno implementirati niz različitih zakonodavnih, pravnih, gospodarskih i socijalnih mjera (Comândaru, Stănescu, Păduraru, 2018.).

Slika 1.

Razlike između poreznog planiranja, porezne evazije i izbjegavanja poreza

Opis	Porezno planiranje	Porezna evazija	Izbjegavanje poreza
Cilj	Smanjiti svoje porezne obveze dok se pridržavate zakona.	Izbjeći plaćanje poreza na nezakonit način.	Smanjiti svoju poreznu obvezu ostajući unutar zakona.
Korištene metode	Korištenje zakonskih poreznih odredbi.	Lažne aktivnosti, dezinformacije.	Iskorištavanje rupa u poreznim zakonima.
Poštuje porezne zakone	Da, kod poreznog planiranja pojedinac se pridržava poreznih zakona.	To je nezakonit način plaćanja poreza i neplatiša može biti kažnjen.	Izbjegavanje poreza ne vrši se iz loših namjera, već u skladu s odredbama zakona.
Novčane kazne	Ne, nema novčane kazne i penale.	Da, postoje novčane kazne.	Ne, nema novčanih kazni.

Izvor: (<https://www.wintwealth.com/blog/difference-between-tax-planning-tax-avoidance-and-tax-evasion/>)

Na slici 1. su prikazane razlike između poreznog planiranja, porezne evazije i izbjegavanja poreza. Glavna razlika među navedenim pojavama je ta što su porezno planiranje i izbjegavanje poreza zakonom dozvoljeni, dok je s druge strane porezna evazija zakonom zabranjena.

3. POREZNA EVAZIJA U ZEMLJAMA EU

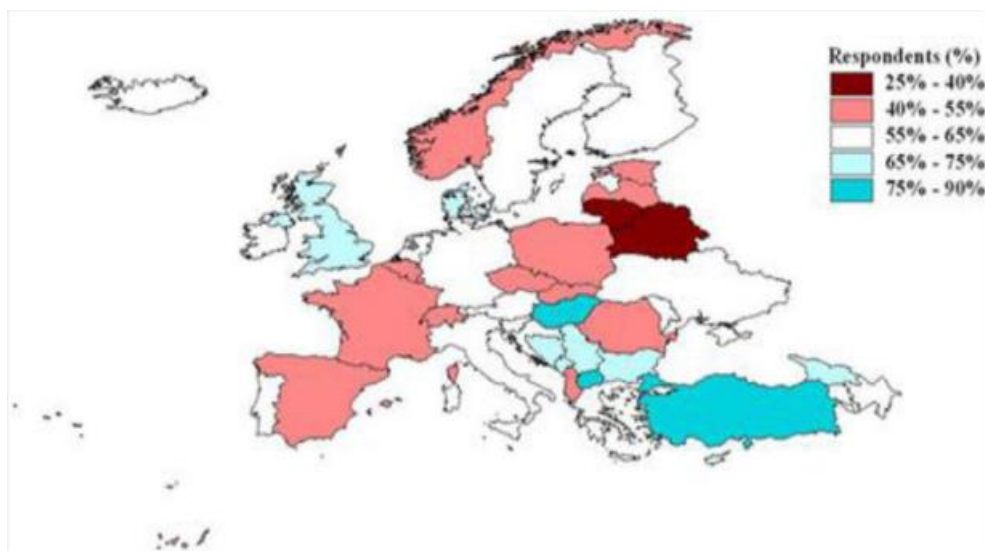
Porezna evazija prisutna je u svakoj državi koja ima svoj porezni sustav. Pri tome veličina porezne evazije razlikuje se među zemljama EU.

3.1. Porezni moral

Garcia, Azorin i de la Vega (2017.) analizirali su utaju poreza kao temeljni element poreznog morala u zemljama EU u ovisnosti s regionalnom pripadnošću. Istraživanjem su došli do nekoliko zaključaka. Kao prvo, na odbijanje utaje poreza utječu regionalna pripadnost te sociodemografske i socioekonomske karakteristike. Drugo, odbijanje utaje poreza povezano je sa stupnjem razvoja aglomeracijskog gospodarstva (veće aglomeracijsko gospodarstvo povezano je s većom poreznom usklađenosti). Treće, raspodjela dohotka pozitivno utječe na odbijanje utaje poreza. Također nezaposlenost i inflacija (gospodarska neravnoteža) pozitivno utječu na odbijanje utaje poreza. Konačno što je niža percepcija pojedinca o korupciji veće su razine odbijanja utaje poreza.

Slika 2.

Porezni moral u Europi (postotak pojedinaca koji ne odobravaju poreznu evaziju)

Izvor: Tax Evasion in Europe: An Analysis Based on Spatial Dependence, Garcia, Azorin i de la Vega, 2017., str. 7.

Slika 2 pokazuje koliki je postotak pojedinaca koji odbijaju utaju poreza odnosno ne opravdavaju je. Najveća zabilježena vrijednost je u Turskoj (75%-90%) , a najmanja u Bjelorusiji (25%-40%). Najviše vrijednosti s preko 65% odbijanja utaje poreza zabilježene su u: Turskoj, Srbiji, Hrvatskoj, Ujedinjenom Kraljevstvu, Slovačkoj i Bugarskoj. Zemlje s prosječnim vrijednostima su: Italija, Ukrajina, Azerbajdžan, Njemačka, Norveška i Finska. Najniža vrijednost zabilježena je u: Litvi, Latviji, Rusiji, Bjelorusiji i Belgiji.

Tablica 1.*Zemlje sudionice i broj ispitanika u istraživanju*

Država	Broj ispitanika
Azerbajdžan	1,505
Albanija	1,533
Armenija	1,500
Austrija	1,510
Belgija	1,509
Bosna i Hercegovina	1,512
Bjelorusija	1,500
Bugarska	1,500
Cipar	1,000
Danska	1,507
Irska	1,013
Estonija	1,518
Češka	1,821
Finska	1,134
Francuska	1,501
Gruzija	1,500
Njemačka	2,075
Grčka	1,500
Hrvatska	1,525
Mađarska	1,513
Island	808
Italija	1,519
Latvija	1,506
Litva	1,500
Slovačka	1,509
Luksemburg	1,610
Makedonija	1,500
Malta	1,500
Crna Gora	1,516
Nizozemska	1,554
Norveška	1,090
Poljska	1,510
Portugal	1,553
Rumunjska	1,489
Rusija	1,504
Slovenija	1,366
Španjolska	1,500
Srbija	1,512
Švedska	1,187
Švicarska	1,272
Turska	2,384
Velika Britanija	1,412
Ukrajina	1,507

Izvor: European Values Survey.

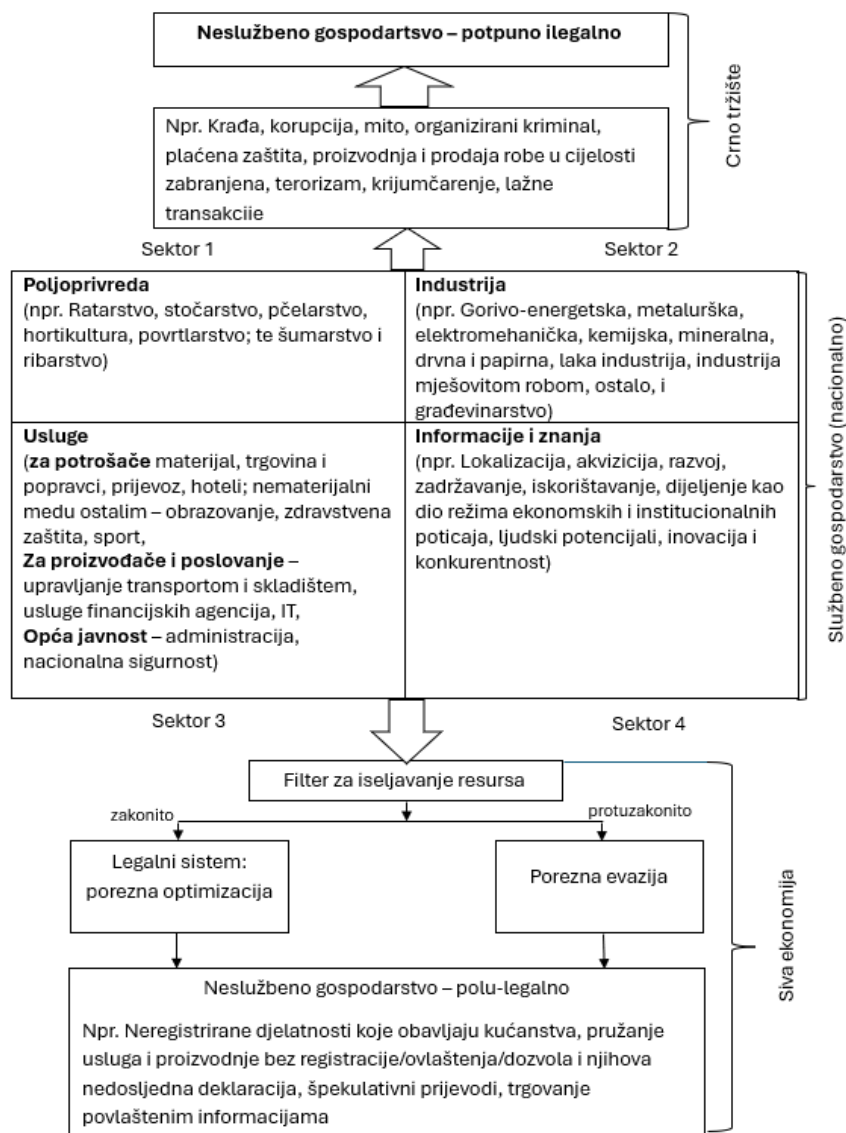
U anketi su sudjelovale 43 europske zemlje. Tablica 1 prikazuje broj odbijanja porezne utaje koja se mjeri brojem sudionika koji izjavljuju da ne opravdavaju utaju poreza.

3.2. Siva ekonomija

Schneider, Raczkowski i Mróz (2015.) istražili su veličinu sive ekonomije u različitim zemljama Europe u razdoblju od 2003. do 2014. godine u postocima BDP-a. Utvrdili su da je prosječna veličina sive ekonomije iznosila 22,6% u 28 država Europske Unije u 2003. godini i da se smanjila za 4%, odnosno da je iznosila 18,6% u 2014. godini. Ukazuju da se na sivu ekonomiju treba gledati kao na prirodni element društvenog i gospodarskog života i da se tako razmatra.

Slika 3.

Neslužbeno gospodarstvo u kontekstu cjelokupnog gospodarskog poslovanja koje provodi država

Izvor: Schneider, Raczkowski i Mróz (2015), Shadow economy and tax evasion in the EU, str. 36.

„Iz definicijske perspektive, pojam sive ekonomije može se primijeniti na neregistrirane aktivnosti usmjerene na stvaranje opipljive koristi, bilo u prirodnom bilo u novčanom obliku, generirajući određene posljedice u stvaranju vrijednosti“ (Mróz, 2002).

Slika 3 prikazuje neslužbeno gospodarstvo u kontekstu cjelokupnog gospodarskog poslovanja. Neslužbeno gospodarstvo se dijeli na neslužbeno gospodarstvo koje je polu-legalno (tzv. Siva ekonomija) i neslužbeno gospodarstvo koje je ilegalno (tzv. Crno tržište).

Razliku među poreznom evazijom i sivom ekonomijom čini stvarni opseg kriminalnih aktivnosti. Porezna evazija se smatra sitnim kriminalom što se odražava u tome da se kažnjava novčanim kaznama, a ne zatvorskom kaznom. S druge strane, siva ekonomija može uključivati ozbiljne kriminalne aktivnosti. Dijeli se u tri razine. Prva razina je razina sitnog kriminala. Druga razina najviše uključuje rad na crno. Zaključno u treću razinu spada organizirani kriminal poput ilegalne trgovine oružjem. U ovu skupinu također može biti uključen rad na crno ukoliko je povezan s organiziranim kriminalom (Pickhardt, Prinz, 2012.).

Glavni uzroci porasta i razvoja sive ekonomije, prema Schneider i Asllani (2022.), su:

- fiskalna politika,
- dobra i usluge javnog sektora,
- stanje ukupnog gospodarstva i
- administrativna birokracija i intenzitet propisa.

Kod fiskalne politike važni čimbenici koji povećavaju veličinu sive ekonomije su tereti izravnih i neizravnih poreza. Sve većim teretima povećavaju se aktivnosti u sivoj ekonomiji. Također, veći porezni tereti potiču na ulazak u istu. Čimbenik koji također povećava veličinu sive ekonomije je porezni moral. Smanjenje poreznog morala jednako je povećanju veličine sive ekonomije. Dobra i usluge javnog sektora ovise o državnim prihodima. Ukoliko se veličina sive ekonomije poveća, povećavaju se razine izbjegavanja i utaje poreza, a time se državni prihodi smanjuju što dovodi do viših poreznih stopa. To će utjecati na pružanje dobara i usluga javnog sektora na način da se pojedinci uključe u aktivnosti sive ekonomije. Kod ukupne gospodarske aktivnosti čimbenici koji utječu na veličinu sive ekonomije su recesija, razina nezaposlenosti, BDP-a i inflacije. Tijekom recesije pojedinci se uključuju u aktivnosti sive ekonomije kako bi nadoknadili svoje izgubljene prihode. Inflacija smanjuje realni prihod pojedinca i tvrtke što ih potiče da se uključe u aktivnosti sive ekonomije. Strogi propisi značajno povećavaju troškove rada koje snose zaposlenici koji im daju poticaj za rad unutar sive ekonomije (Schneider, Asllani, 2022.).

Tablica 2.*Opseg sive ekonomije i gubitaka zbog utaje poreza u zemljama EU, 2009.*

Država	Opseg sive ekonomije (kao % BDP-a)	Porezno opterećenje (u %)	Procjena gubitaka zbog Sive ekonomije
Austrija	9,7	42,7	11 763
Belgija	21,9	43,5	33 629
Bugarska	35,3	28,9	3 673
Cipar	28,0	35,1	1 671
Češka	18,4	34,5	9 205
Danska	17,7	48,1	19 922
Estonija	31,2	35,9	1 680
Finska	17,7	43,1	13 732
Francuska	15,0	41,6	120 619
Njemačka	16,0	39,7	158 736
Grčka	27,5	30,3	19 165
Mađarska	24,4	39,5	9 445
Irska	15,8	28,2	6 951
Italija	27,0	43,1	180 257
Latvija	29,2	26,6	1 398
Litva	32,0	29,3	2 532
Luksemburg	9,7	37,1	1 511
Malta	27,2	34,2	577
Nizozemska	13,2	38,2	29 801
Poljska	27,2	31,8	30 620
Portugal	23,0	31,0	12 335
Rumunjska	32,6	27,0	10 738
Slovačka	18,1	28,8	3 440
Slovenija	26,2	37,6	3 546
Španjolska	22,5	30,4	72 709
Švedska	18,8	46,9	30 596
Ujedinjeno Kraljevstvo	12,5	34,9	74 032
EU prosjek (neponderirano)	22,1	35,9	864 282

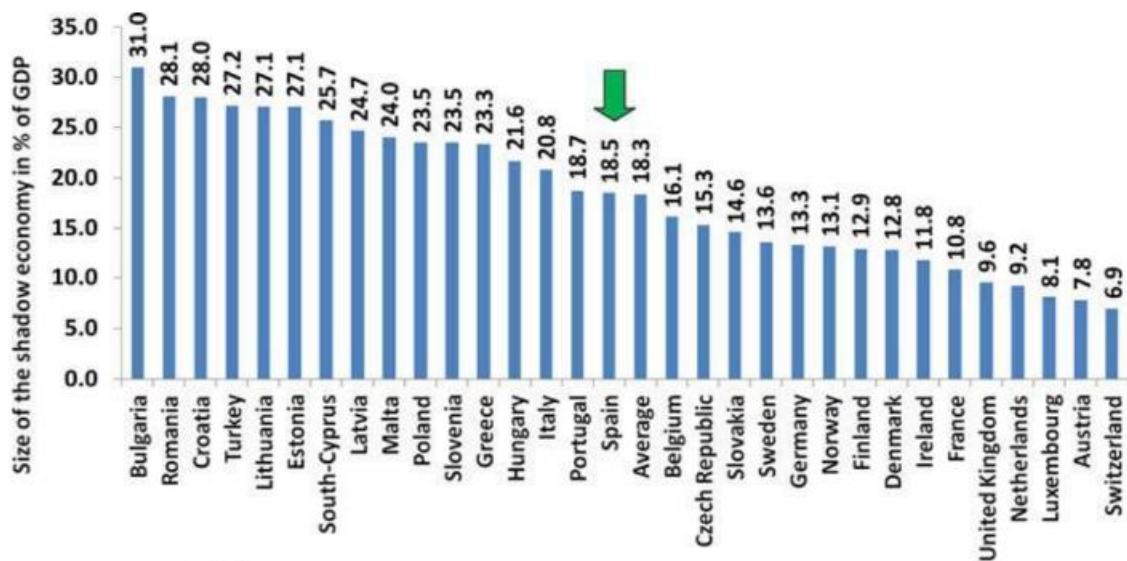
Izvor: Schneider, Raczkowski i Mróz (2015), *Shadow economy and tax evasion in the EU*, str. 42.

U tablici 2 su prikazani gubitci zbog porezne evazije i sive ekonomije. Prosječan gubitak zbog utaje poreza u zemljama EU iznosi 864 milijarde eura. Među većim gubicima ističu se Francuska (15% BDP-a), Njemačka (sa 16% BDP-a) i Italija (sa 27% BDP-a). Najmanji izraženi gubitak imala je Malta sa 13,2% BDP-a.

Slika 4 pruža informaciju o veličini sive ekonomije u 31 europskoj zemlji. Najveća razina sive ekonomije izražena je u Bugarskoj čija vrijednost iznosi 31% BDP-a, a najniža u Švicarskoj čija vrijednost iznosi 6,9% BDP-a. Prosječna vrijednost navedenih zemalja iznosi 18,3%. Ujedinjeno Kraljevstvo, Nizozemska, Luksemburg, Austrija i Švicarska imaju vrijednost manju od 10%, pri čemu je svaka od njih u godini prije zabilježila porast, a ne smanjenje, sive ekonomije (Schneider, Raczkowski, Mróz, 2015.).

Slika 4.

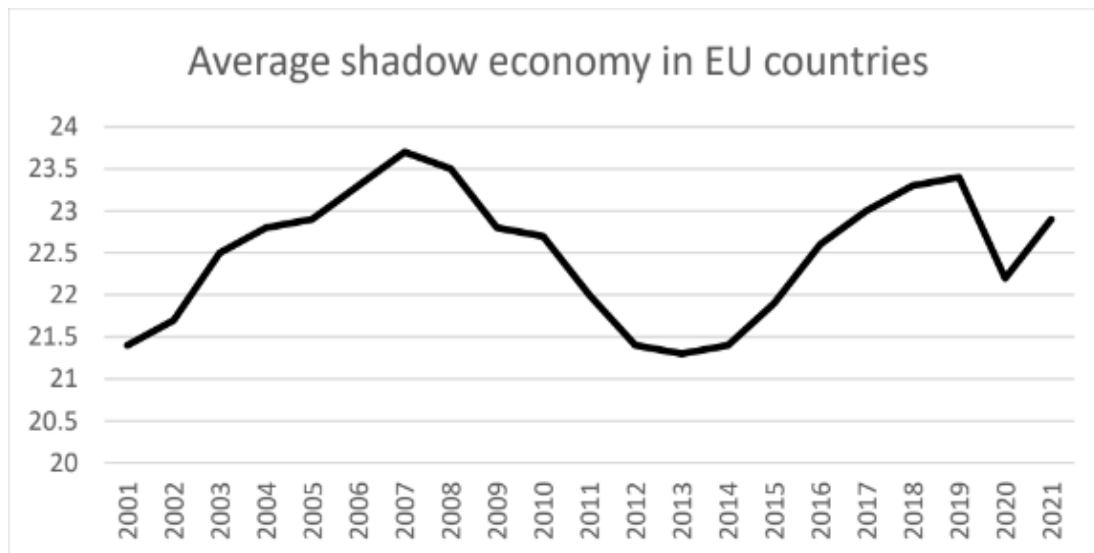
Veličina sive ekonomije u 31 europskoj zemlji u 2014. (u postocima BDP-a)

Izvor: Schneider, Raczkowski i Mróz (2015), Shadow economy and tax evasion in the EU, str. 44.

Slika 5.

Prosječna veličina sive ekonomije u zemljama EU

Izvor: Postea, Achim i Capras (2023.), Tax evasion in the context of the shadow economy. Evidence for the european union countries, str. 91.

Iz slike 5 je vidljivo kretanje veličine sive ekonomije kroz razdoblje od 2001. do 2021. godine. Veličina sive ekonomije postepeno raste od 2001. godine do 2007. godine kada dostiže vrhunac. Nakon 2007. godine bilježi se značajan pad veličine sive ekonomije. Od 2010. do 2014. godine slika pokazuje

stabilnost s minimalnim pomacima. Zatim slijedi ponovni rast u razdoblju od 2015. do 2019. godine nakon koje slijedi nagli pad, da bi u 2021. ponovno došlo do naglog porasta sive ekonomije.

Tablica 3.

Prosječni relativni utjecaj (u%) dijelova sive ekonomije u 38 zemalja OECD-a (razdoblje 1999.-2017.)

Država	Prosječna veličina sive ekonomije	Porez na osobni dohodak	Neizravni porezi	Porezni moral	Nezaposlenost	Samozapošljavanje	Rast BDP-a	Poslovna sloboda
Australija	10,8	21,3	25,4	7,4	15,8	19,3	0,9	9,9
Austrija	8,8	18,5	27,4	11,6	12,1	20,5	0,8	9,1
Belgija	20,5	19,2	20,2	19,1	16,5	17,3	0,4	7,2
Bugarska	35,6	5,1	37,7	5,7	25,9	17,5	1,9	6,2
Kanada	13,6	22,1	17,5	7,7	19,2	22,4	0,7	10,4
Čile	18,4	1,8	35,3	5,5	17,3	32,7	0,8	6,7
Cipar	28,2	4,3	35,9	9,1	11,2	29,9	0,8	8,7
Češka	15,6	7,8	30,7	9,4	19,0	23,5	1,2	8,3
Danska	16,3	34,6	33,5	4,0	9,5	9,9	0,3	8,2
Estonija	20,7	10,0	36,0	11,7	21,8	10,4	1,8	8,3
Finska	15,4	19,7	29,1	8,7	18,6	15,2	0,8	7,9
Francuska	14,8	12,8	24,3	15,5	23,2	15,1	0,4	8,6
Njemačka	15,7	16,6	24,2	8,3	24,3	16,9	0,6	9,1
Grčka	27,0	5,8	21,8	10,4	18,0	37,6	0,7	5,7
Mađarska	24,1	12,3	34,9	6,4	18,6	18,5	1,2	8,0
Island	14,2	19,9	39,7	6,5	7,1	17,9	0,6	8,2
Irska	15,1	12,5	36,4	7,9	12,5	21,3	1,0	8,5
Italija	26,9	15,6	18,9	9,0	18,6	31,0	0,1	6,8
Korea	25,2	5,7	27,3	3,4	9,8	44,3	1,4	8,0
Latvija	21,0	8,2	32,3	13,3	23,3	14,6	1,8	6,6
Litva	25,4	9,0	28,8	17,5	19,9	17,1	1,5	6,1
Luksemburg	8,6	13,2	33,4	20,0	10,4	11,9	1,2	9,8
Malta	26,3	5,9	39,7	3,2	20,0	21,2	0,8	9,3
Meksiko	31,0	2,3	42,1	10,2	5,9	33,8	0,4	5,3
Nizozemska	11,8	13,6	32,5	13,0	10,4	19,7	0,8	10,0
Novi Zeland	11,2	21,8	25,4	8,4	11,9	22,9	0,6	9,1
Norveška	17,6	21,2	31,5	12,5	10,8	13,0	0,5	10,5
Poljska	25,4	6,1	27,8	7,8	26,1	25,7	1,3	5,3
Portugal	21,2	8,1	29,9	8,7	14,6	31,1	0,4	7,2
Rumunjska	33,2	4,2	24,5	14,2	13,1	37,7	1,1	5,2
Slovačka	16,5	4,8	31,7	6,4	34,9	13,7	1,5	7,1
Slovenija	24,1	9,6	33,9	9,6	15,4	21,7	1,2	8,6
Španjolska	21,8	10,6	17,9	10,4	29,2	23,8	0,6	7,5
Švedska	16,6	23,5	30,6	8,7	15,2	13,2	0,8	8,0
Švicarska	7,3	17,7	30,7	9,0	9,6	23,8	0,5	8,7
Turska	31,6	4,9	31,4	0,7	16,4	41,4	0,6	4,6
Ujedinjeno Kraljevstvo	11,5	18,2	30,8	8,1	14,3	18,0	0,6	9,9
SAD	8,2	27,5	5,1	13,2	22,0	16,0	0,9	15,4
Prosjek	19,4	13,1	29,4	9,5	16,9	22,2	0,9	8,1

Izvor: Schneider I Asllani (2022.), Taxation of the Informal Economy and the EU, str. 20./21.

Tablica 3 prikazuje koliki je relativni utjecaj dijelova sive ekonomije u 38 zemalja koji je izražen u postocima. Glavni dijelovi koji pokreću ove veličine sive ekonomije kod navedenih zemalja su neizravni porez i porez na dohodak. Njihov relativni prosjek iznosi 42,5% (13,1+29,4). Drugi značajan uzrok je samozapošljavanje te se može vidjeti da je njegov relativni prosječni utjecaj na sivu ekonomiju nešto veći od 22%. Ostali uzroci koji su prikazani u tablici su porezni moral, stopa nezaposlenosti i veličina poslovne slobode (Schneider i Asllani, 2022.). Visoki porezi na osobni dohodak, visoki neizravni porezi, visoka stopa nezaposlenosti i rast samozapošljavanja mogu potaknuti rast sive ekonomije, dok s druge strane visoka razina poreznog morala, rast BDP-a i visoka razina poslovne slobode potiču smanjenje aktivnosti unutar sive ekonomije.

3.2. Stanje porezne evazije u zemljama EU

Prema izvješću nazvanom „Global Tax Evasion Report 2024“, napisanom od strane Josepha E. Stiglitz (2024.) zajedno sa suradnicima, utvrđeno je postojanje šest novih saznanja o dinamici između međunarodne porezne evazije i poreznog nadmetanja. Saznanja su bazirana na dostupnim izvorima podataka koji su nesavršeni jer naravno postoji potreba za boljim i detaljnijim podacima o bogatstvu i dobiti poduzeća te efektivnim poreznim stopama kojima se oporezuju različite socioekonomske skupine. U izvješću se došlo do šest različitih obrazaca.

Prvo otkriće: Automatska razmjena informacija

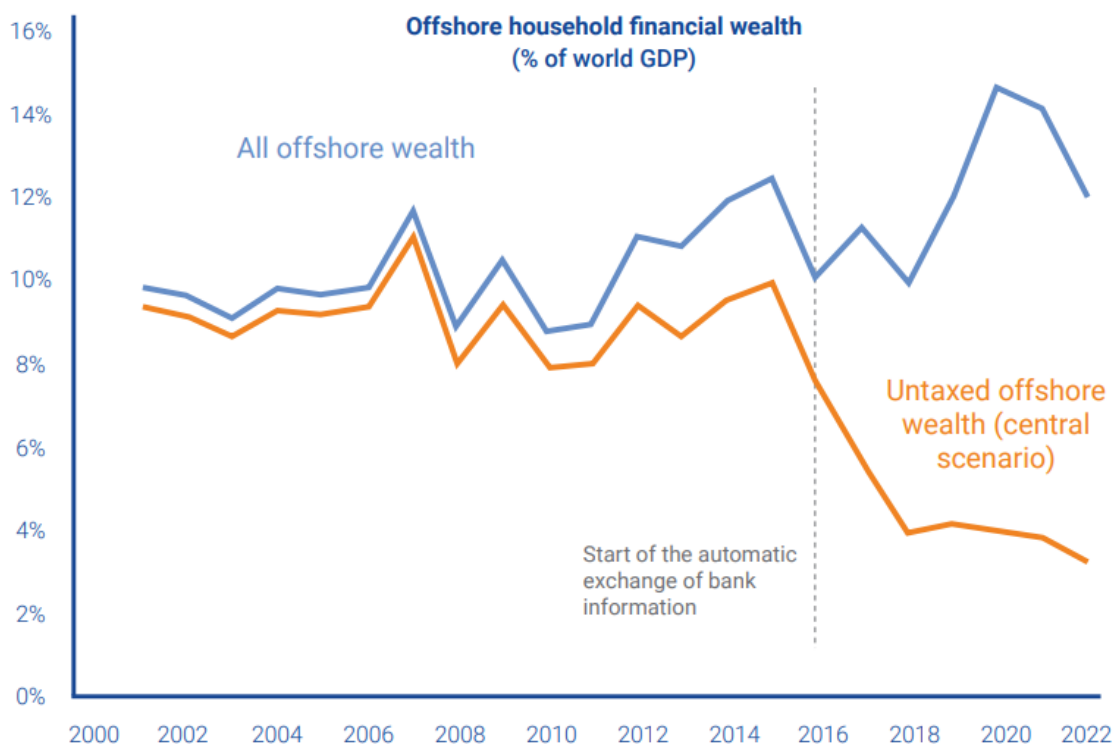
Zahvaljujući obvezi automatske razmjene informacija između različitih banaka, pojava offshore porezne evazije smanjila se za otprilike dvije trećine u posljednjem desetljeću. Prije 2013. godine, kućanstva su, naravno u vlasništvu fizičkih osoba, posjedovala jednu desetinu svjetskog bruto domaćeg proizvoda u poreznim oazama na globalnoj razini. Od te jedne desetine, većinski udio nije bio prijavljen poreznim vlastima te je pripadao fizičkim osobama koje su imale visoku neto vrijednost. Danas postoji jedna desetina svjetskog bruto domaćeg proizvoda u financijskom bogatstvu offshore kućanstava, ali samo četvrtina od tog broja izbjegava biti oporezivana.

Na slici 7 se nalazi graf koji prikazuje kretanje financijskog bogatstva offshore (u % BDP-a) kućanstava kroz razdoblje od 2001. do 2022. godine. Plava linija (*All offshore wealth*) predstavlja ukupno offshore bogatstvo kućanstava. Vrijednost plave linije se kreće od oko 10% do oko 14% svjetskog BDP-a. Narančasta linija (*Untaxed offshore wealth*) predstavlja offshore bogatstvo kućanstava koje nije oporezivano. Vrijednost linije se kreće oko 10% do 2015. godine kada slijedi pad. Značajan pad se nastavio 2016. godine kada je započela automatska razmjena bankovnih podataka.

Usprkos smanjenju porezne evazije u posljednjem desetljeću, dio se u inozemstvu i dalje neometano odvija, i to zbog dva temeljna razloga. Prvi je taj da je i dalje moguće držati pod kontrolom finansijsku imovinu i nikoga ne izvještavati o njoj. Drugi razlog zašto se porezna evazija i dalje neometano odvija je taj što banke među sobom nemaju obvezu automatske razmjene informacija za sve vrste imovine. Neki pojedinci su se snašli na način da su finansijsku imovinu u offshore bankama prebacili u nepokretnu imovinu, i to pretežito u nekretnine kao najvažnijeg predstavnika ove vrste imovine.

Slika 6.

Financijsko bogatstvo offshore kućanstava (u postotku svjetskog BDP-a)

Izvor: Stiglitz (2024.), Global tax evasion report, str. 8.

Drugo otkriće: Velika količina profita prebacuje se u porezne oaze, bez vidljivih učinaka dosadašnjih politika.

2022. godine u porezne oaze diljem svijeta prebacio se iznos od trilijuna američkih dolara. To je iznos jednak kao 35% ukupne dobiti koju multinacionalne kompanije knjiže u zemljama koje su različite od zemlje njihovog sjedišta. Gubici prihoda od poreza na dobit uzrokovani ovakvim transferima su jednaki kao jedna desetina prihoda od poreza na dobit koji su prikupljeni na globalnoj razini. Samo multinacionalne kompanije sa sjedištem u Sjedinjenim Američkim Državama su odgovorne za dvije

petine globalnog transfera dobiti izvan države, a zemlje koje su najviše pogođene ovakvim razvojem događaja su zemlje koje se nalaze u kontinentalnoj Europi.

Na slici 7 se nalazi graf koji prikazuje globalne gubitke prihoda od poreza zbog prebacivanja dobiti u porezne oaze u razdoblju od 1975. do 2020. godine. Na grafu je vidljiv rast gubitaka prihoda od poreza zbog prebacivanja dobiti u porezne oaze kroz godine.

Slika 7.

Globalni gubitak prihoda od poreza na dobit zbog premještanja dobiti u porezne oaze (% prikupljenog globalnog prihoda od poreza na dobit)

Izvor: Stiglitz (2024.), Global tax evasion report, str. 9.

Treće otkriće: Globalni minimalni porez dramatično je smanjen.

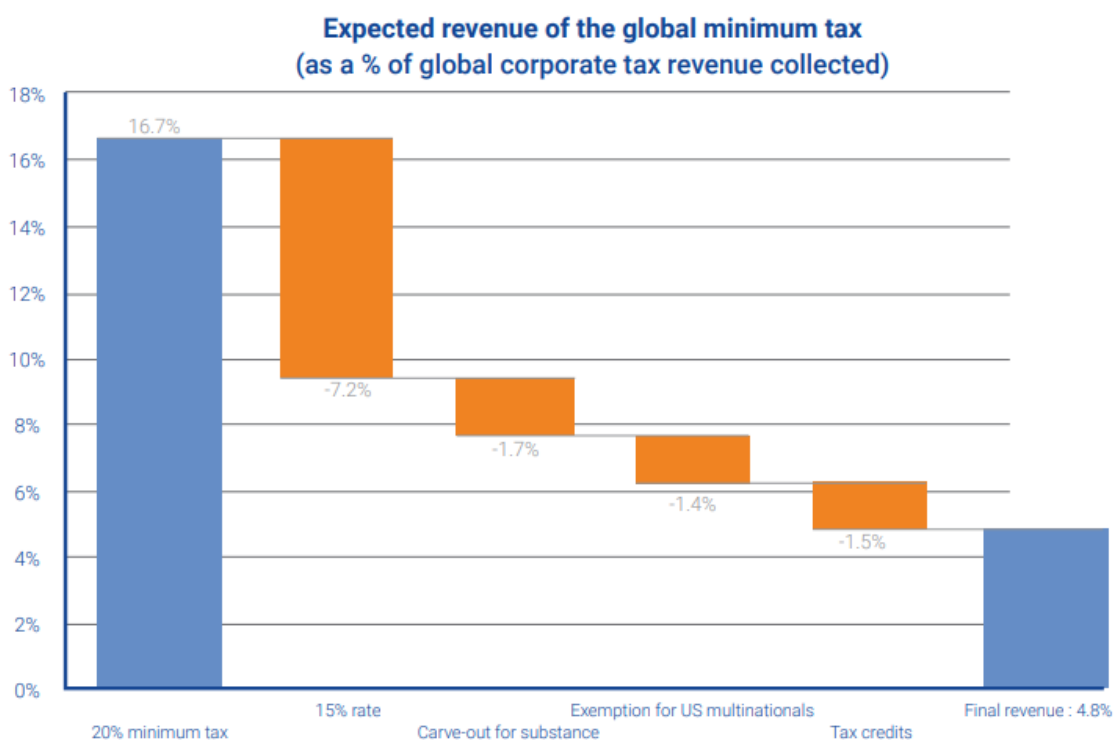
Više od 140 zemalja i teritorija 2021. godine konsenzusom je odlučilo uvesti minimalni porez u visini od 15% na multinacionalnu dobit. Ova odluka je značajna jer se tada prvi put u povijesti dogodilo da neki multinacionalni sporazum postavlja nižu granicu na oporezivanje dobiti. Prije toga su akteri zajedničkim naporima sudjelovali u rješavanju problema definiranja pojmova porezne osnovice i dobiti te također poboljšanja međunarodne raspodjele dobiti. Ono oko čega su se akteri sporili je pitanje visine porezne stope, vjerojatno najvažnije odrednice svake porezne politike.

No, od postizanja konsenzusa 2021. godine, globalni minimum u pogledu visine porezne stope na multinacionalnu dobit drastično je pao, zbog rastućeg broja rupa u zakonskoj regulativi. Globalni

minimalni porez stvorio bi samo jedan mali djelić poreznih prihoda koji se od njega mogu očekivati na temelju načela postavljenih 2021.: manje od 5% globalnih prihoda od poreza na dobit poduzeća u usporedbi s 9% globalnih prihoda s poreznom stopom od 15% i bez rupa u zakonu i više od 16% s poreznom stopom od 20%. Trenutno, globalni prihodi od poreza na dobit poduzeća su manji od 5%. Kada porezna stopa iznosi 15% globalni prihodi od poreza na dobit poduzeća iznose 9%, a kada porezna stopa iznosi 20% globalni prihodi od poreza na dobit poduzeća iznose više od 16%.

Slika 8.

Očekivani prihod od globalnog minimalnog poreza (kao % prikupljenog globalnog prihoda od poreza na dobit)

Izvor: Stiglitz (2024.), Global tax evasion report, str. 10.

Na slici 8 je prikazan graf koji prikazuje očekivane prihode od globalnog minimalnog poreza. Prvi plavi stupac predstavlja minimalni porez (20%) koji iznosi 16,7% (očekivani prihod od minimalnog poreza). Narančasti stupci predstavljaju čimbenike koji utječu na smanjenje prihoda od globalnog minimalnog poreza. Zadnji stupac prikazuje konačne očekivane prihode koji iznose 4,8% prikupljenog poreza na dobit. Smanjenjem minimalnog poreza s 20% na 15%, uključujući čimbenike koji utječu na smanjenje prihoda, prihod se smanjuje i iznosi 4,8%.

Četvrto otkriće: Pojavljuju se novi oblici porezne konkurencije s negativnim učincima na državne prihode i nejednakost.

Prisutan je trend pojave novih oblika agresivne porezne konkurencije koji imaju ozbiljan utjecaj na državne prihode. Tijekom posljednjeg desetljeća i pol, čitav niz zemalja je u svoje porezne sustave implementiralo povlaštene porezne režime s ciljem privlačenja točno određenih socioekonomskih skupina koje se smatraju posebno pokretljivima. S točke gledišta pojedine promatrane zemlje, ova strategija može poboljšati prikupljanje poreza i potaknuti domaću aktivnost. Međutim, ako se stvari promatraju globalno, te su politike negativan zbroj (svih negativnih učinaka): porezni obveznici koje privlači pojedina zemlja smanjuju poreznu osnovicu za isti iznos u drugoj, a globalna naplata poreznih prihoda pada. S obzirom da su posebni režimi prije svega usmjereni na bogatije pojedince, oni smanjuju progresivnost poreznih sustava tako što potiču nejednakost.

Tablica 4.

Proliferacija posebnih poreznih režima u Europskoj uniji

	Broj režima	Fiskalni trošak (milijuna €)	Broj korisnika	Prosječno smanjenje poreza po korisniku (€)
Prihod iz inozemnog izvora	10	5,141	102,378	64,553
Domaći dohodak	15	2,031	151,384	15,451
Mirovine	5	295	9,237	32,616
Ukupno	30	7,467	262,999	28,392

Izvor: Stiglitz (2024.), Global tax evasion report, str. 11.

Peto otkriće: Globalni milijarderi imaju koristi od vrlo niskih efektivnih poreznih stopa

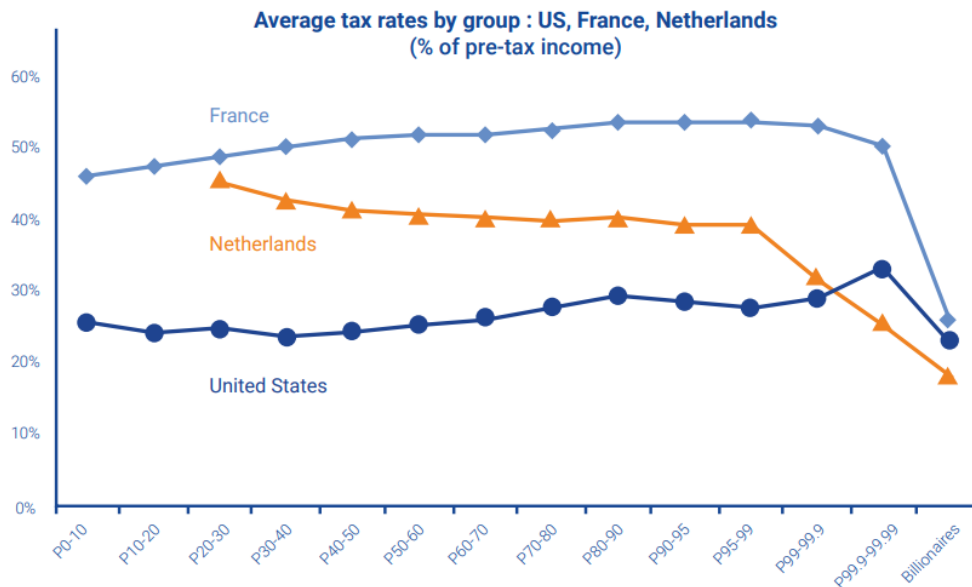
Istraživanje koje je provedeno u suradnji s poreznim upravama diljem svijeta pokazuje da svjetski milijarderi imaju niske osobne efektivne porezne stope, najviše do 0,5% njihovog bogatstva. Osobni porezi uključuju sve poreze na dohodak fizičkih osoba i poreze na njihovu imovinu, ako ona postoji.

Na slici 9 prikazane su prosječne porezne stope u SAD-u, Francuskoj i Nizozemskoj u postotku prihoda prije oporezivanja. Iz grafa je vidljivo da najbogatiji plaćaju najmanje stope poreza u navedenim zemljama. Stope poreza su najviše u Francuskoj, zatim u Nizozemskoj te na kraju s najnižim stopama je SAD.

Primarni razlog zbog kojeg milijarderi uobičajeno imaju povlastice u vidu nižih efektivnih poreznih stopa je taj što u većini zemalja, ne u svim, mogu iskoristiti tvrtke u vlastitom posjedu, koje posjeduju svoju vlastitu imovinu, kako bi izbjegli porez na dohodak.

Slika 9.

Prosječne porezne stope po grupama: SAD, Francuska, Nizozemska (% prihoda prije oporezivanja)

Izvor: Stiglitz (2024.), Global tax evasion report, str. 12.

Šesto otkriće: Globalni minimalni porez na milijarde prikupio bi velike iznose novčanih sredstava.

Uvođenjem minimalne porezne stope u visini od 2% njihovog bogatstva riješio bi se problem porezne evazije te bi se na uzorku od malo manje od 3 tisuće fizičkih osoba prikupilo oko 250 milijardi američkih dolara. Ovo je prvi put ikad da je takav prijedlog obrazložen detaljno i iskazan u brojčanim terminima. Prije to nije bilo moguće učiniti bez podataka o tome koliko poreza trenutno plaćaju.

Tablica 5.

Potencijalni prihod od minimalnog poreza od 2% na bogatstvo milijardera 2023. (milijarde dolara)

Regija	Broj milijardera	Ukupno bogatstvo (B\$)	Osobni porez trenutno plaćeno (B\$)	Prihod od 2% minimalnog poreza na bogatstvo (B\$)
Europa	499	2,418	6.0	42.3
Sjeverna Amerika	835	4,822	24.1	72.3
Istočna Azija	838	3,446	8.6	60.3
Južna i Jugoistočna Azija	260	991	2.5	17.3
Latinska Amerika	105	419	1.0	7.3
Subsaharska Afrika	11	52	0.1	0.9
Bliski Istok i sjeverna Afrika	75	182	0.5	3.2
Rusija i Središnja Azija	133	586	1.5	10.3
Ukupno	2,756	12,916	44	214

Izvor: Stiglitz (2024.), Global tax evasion report, str. 13.

4. METODE SUZBIJANJA POREZNE EVAZIJE

Prema mišljenju Poojary (2022.) postoji nekoliko ključnih mjera koje bi pomogle u smanjenju porezne evazije. Prva od njih bi bila smanjenje poreznih stopa. Držanje stope na visokoj razini neće značiti i veće porezne prihode već se može dogoditi i kontraefekt, odnosno može se povećati količina porezne evazije te će se time također povećati i troškovi prikupljanja poreznih prihoda. Smanjivanjem poreznih stopa i držanjem njihove visine na razumnoj stopi sigurno će pomoći u smanjenju porezne evazije. Drugi način bio bi pojednostavljenje poreznog zakona. Treba provoditi zakone i to na takav način da i pojedinci sa nižim stupnjem obrazovanja razumiju zašto plaćaju neki porezni namet. Ono što se može dogoditi korištenjem složenije zakonske regulative je zbunjivanje pojedinaca, a ono što je čak i gore, može ih se učiniti i u potpunosti neupućenima u navedenu problematiku. Suzbijanjem korupcije strogim nadzorom i strogim mjerama protiv korumpiranih također bi smanjilo poreznu evaziju jer se stvara veće povjerenje kod poreznih obveznika, a time i vjerojatnost da će pošteno platiti svoju poreznu obvezu. Poticanjem poreznih obveznika, na pošteno plaćanje poreznih nameta, različitim beneficijama kao što su besplatno obrazovanje ili usluge javnog prijevoza dovodi do smanjenja porezne evazije. Osim toga, obrazovanjem i podučavanjem djece i mladih od djetinjstva ukazuje im se na važnost njihove uloge u društvu što rezultira njihovim poštenjem i odgovornosti pri plaćanju poreznih nameta. Također stariji bi trebali biti uzor mladima za pošteno i odgovorno plaćanje poreza. Ograničavanjem gotovinske ekonomije poput poticanja pojedinaca da izbjegavaju koristiti gotovinska plaćanja te da se poduzimanjem mjera gotovinska plaćanja ograniče. Ograničavanjem gotovinskog plaćanja smanjuje se utjecaj sive ekonomije koja je jedna od razloga veće porezne evazije. Donošenjem strožih mjera poput poništenja putovnice, izravnog povrata vlasništva preko brzih sudova, kazne i kazneni progoni, itd. odvratit će porezne obveznike od sudjelovanja u aktivnostima porezne evazije. Strogim nadzorom i praćenjem aktivnosti stručnjaka, koji pomažu pojedincima izbjeći porez, moguće je smanjiti poreznu evaziju.

4.1. Suradnja između zemalja EU

Porezna utaja i porezna evazija utječu na gospodarstvo. Mogu se pojaviti unutar jedne zemlje ili kroz niz zemalja unutar Europske unije ili na globalnoj razini. Zato ovaj problem nijedna zemlja i ne može riješiti samostalno. Europska unija, zajedničkim naporima svih svojih članica, mora više surađivati kako bi nadišla ovaj problem i unutar Europske unije i izvan nje.

Porezna utaja i porezna evazija predstavljaju nadasve veliki problem i opterećuju svakog europskog građanina ponaosob, iako on to možda i ne osjeti. Ovaj problem je nadišao granice i može se riješiti jedino sinkroniziranim djelovanjem. Zbog porezne utaje i porezne evazije gube se značajni novčani iznosi. Pitanje je o kolikom se iznosu radi. Neke procjene govore o iznosu od jedne milijarde eura na godišnjoj razini.

Nadalje se postavlja pitanje kako uopće dolazi do porezne utaje i porezne evazije. To se može dogoditi na više načina (https://taxation-customs.ec.europa.eu/fight-against-tax-fraud-and-tax-evasion_en):

- Navedene radnje na nezakonit način odnose novac proračunima države.
- Postojanje poreznih oaza poreznim utajivačima i izbjegavateljima plaćanja poreza dopušta odnošenje novca u inozemstvo bez plaćanja poreza na njega
- Agresivno porezno planiranje s ciljem minimalizacije količine plaćenih poreza.

Porezna utaja i porezna evazija utječu na sve pojedince podjednako jer se utajenim novcem mogla izgraditi infrastruktura koja bi bila od koristi čitavoj zajednici.

Prikupljanje poreznih prihoda i borba protiv porezne utaje i porezne evazije mora biti nešto što članice EU-a rade besprijeorno. U svijetu koji se iz dana u dan sve više globalizira, EU pruža niz instrumenata za borbu protiv poreznih prijevара. EU dozvoljava suradnju između poreznih vlasti svih država članica na najrazličitije načine. EU stalno iznova nadgleda i poboljšava vlastiti rad na suzbijanju poreznih prijevара. Primjerice, 2012. godine je donijela paket od 30 mjera istovremeno i za tadašnji trenutak i za budućnost. U tih 30 mjera uključeni su i koraci koji bi trebali pomoći zaštititi porezne prihode zemalja članica protiv agresivnog poreznog planiranja (https://taxation-customs.ec.europa.eu/fight-against-tax-fraud-and-tax-evasion_en).

Porezna utaja i porezna evazija su iznimno kompleksna problematika. Dok su mjere koje donose nacionalne porezne vlasti važne, one nikad ne mogu uspjeti same. Zato zemlje EU-a moraju raditi zajedničkim naporima, koristeći zajedničke dostupne alate te izmjenjujući međusobna iskustva na ovom polju. Efikasno prikupljanje poreznih prihoda je temelj poštenog poreznog sustava. Porezni prekršitelji nastoje izbjeći plaćanje poreza, vodeći se mišlju kako porezne vlasti ne mogu povratiti izgubljene porezne prihode izvan državnih granica. Stoga je iznimno važno da porezne vlasti različitih država sudjeluju kako bi se smanjila visina izbjegnutoг poreza. Proširivanjem vrsta informacija koje porezne vlasti razmjenjuju automatski, nastoji se otežati poreznim prekršiteljima da prođu neopaženo i nekažnjeno.

Svakim danom koji prođe, ovaj svijet je sve napučenije mjesto. Poduzeća, ali istovremeno i porezni prekršitelji „posluju“ u istinski globalnom okruženju. EU je potpisala sporazume s 5 susjednih zemalja i 10 teritorija, prema kojima se prihodi stečeni u tim zemljama i na tim teritorijima oporezuju kao da su stečeni na tlu EU. Kad se govori o diskusijama koje se tiče porezne utaje i porezne evazije, EU je tu aktivni sudionik. Zajedno sa OECD-om, organizacijom u koju bi uskoro u punopravno članstvo trebala stupiti i Republika Hrvatska, EU zajedno postavlja standarde diljem svijeta koji se tiču ove problematike (https://taxation-customs.ec.europa.eu/fight-against-tax-fraud-and-tax-evasion_en).

4.2. Tehnološki alati za borbu protiv porezne evazije

4.2.1 Suzbijanje elektroničke prodaje i protu tehnologija

Suzbijanje prodaje predstavlja namjerno nebilježenje prodaje kako bi se smanjila porezna obveza nedovoljnim prijavljivanjem prodaje. Time se dolazi do nižih prihoda pa samim time i do nižih poreznih obveza. Razvijanjem tehnologije, metode suzbijanja prodaje, postale su naprednije. Metode za suzbijanje prodaje napredovale su od jednostavnih i direktnih tehnika poput jednostavnog stavljanja gotovine u džep ili manipulacije računovodstvenih knjiga, do složenijih tehnoloških rješenja koji otežavaju otkrivanje prijevare. Poduzeća mogu koristiti različite elektroničke alate kojima mogu mijenjati podatke o transakcijama bez obzira je li transakcija izvršena kartičnim ili gotovinskim plaćanjem. Izmjena podataka uz pomoć takvih alata može se izvršiti bez da ostanu tragovi izmjena. Naravno to dodatno otežava otkrivanje prijevare.

Dva glavna elektronička alata za suzbijanje prodaje (OECD, 2017.):

- *Phantomware* omogućuje trajno mijenjanje podataka koji su zabilježeni. Pristup programu moguć je isključivo kroz skriveni izbornik što vlasniku poduzeća omogućuje prikriveno manipuliranje evidencijom prodaje nakon izvršene transakcije.
- *Zapper* je vanjski uređaj ili program koji se može povezati s blagajnom putem interneta. Kada je povezan s blagajnom tada omogućuje izmjenu zapisa o transakcijama.

Phantomware i Zapper korisniku omogućuju potpuno brisanje prodajnih zapisa kao i izmjenu prodajnih iznosa manjim brojkama što smanjuje ukupnu prodaju te na kraju i ukupne prihode. Zbog svojih skrivenih funkcionalnosti korisnicima izgleda da blagajne rade normalno, a poreznim revizorima čini izazov za otkrivanje.

Najčešće korišteni alat za suzbijanje ovakve metode prijevare je tehnologija snimanja podataka. Ova tehnologija ima funkciju automatskog pohranjivanja podataka prilikom transakcije i to na način da su podatci zaštićeni od neovlaštenog mijenjanja. U osnovi znači da se ne može manipulirati s drugim softverima ili *zapperima* te u slučaju promjene podataka mogu se pratiti i razotkriti.

Postoje različiti alati koji omogućuju korištenje ove funkcije koji se u različitim zemljama i od strane različitih pružatelja usluga zovu modul za bilježenje prodaje, kontrolor podataka o prodaji, jedinica fiskalne kontrole, elektronički fiskalni uređaj ili uređaj fiskalne memorije. Ova vrsta tehnologije trebala bi biti podržana u svakoj vrsti registra blagajne poput tradicionalne elektroničke blagajne (ECR), računalni sustavi prodajnih mjesta ili oni sustavi koji se temelje na tabletu ili mobilnom uređaju. Postoje razna rješenja koja se mogu uvrstiti kao funkcionalni dio fiskalne blagajne ili kao dodatak postojećoj blagajni.

Također, ove vrste alata upotrebljavaju se za automatsko slanje podataka poreznoj upravi, spajanjem blagajne online s njihovim sustavima poslužitelja podataka. U tablici 6 navedene su ključne značajke tehnoloških rješenja za spremanje podataka i njihove prednosti.

Tablica 6.

Ključne značajke tehnoloških rješenja za spremanje podataka

Značajke	Prednosti
Regulacija i atestiranje registarskih blagajni	Osigurava da su registar blagajne ovlaštene za korištenje samo one koje imaju potrebne funkcije (i nemaju zabranjene funkcije koje dopuštaju suzbijanje prodaje). Jedan od mehanizama za to je licenciranje samo određenih prodavača blagajni na tržištu. Drugi mehanizam je uvođenje propisa koji detaljno određuju specifikacije koje moraju biti prisutne u fiskalnim blagajnama i omogućavanje tržištu da ponudi rješenja koja ispunjavaju te zahtjeve.
Zahtjevi sadržaja podataka	Propisivanje pojedinosti o tome koji podaci moraju biti zabilježeni i ispisani na računu za kupnju osigurava da su informacije korisne poreznoj upravi za provjeru i radnje usklađivanja. Ovi se podaci mogu definirati kao fiskalni podaci i mogu uključivati iznos prodaje, iznos PDV-a/poreza na promet, vrijeme, datum, broj računa, način rada u kojem je registar bio (kao što je način obuke) i vrstu računa (kao što je povrat ili ne-konačni račun u restoranu).
Sigurnost podataka: Digitalni potpis potvrde o primitku	Digitalni potpis ili kontrolni kod daje jedinstveni identifikator s detaljima transakcije kao što su datum, vrijeme i iznos transakcije. Digitalni potpis ili kontrolni kod pohranjuje se s podacima o transakciji i također ispisuje na računu kupca. Potpis može biti kriptirani ili certifikat e-potpisa, za koji porezna uprava posjeduje odgovarajući ključ za identifikaciju kreatora podataka. Digitalni potpisi omogućuju praćenje i provjeru svake transakcije, jer jedinstveni identifikator jamči da je podatke generirao određeni porezni obveznik i da nisu mijenjani od trenutka izrade potpisa. Ako se transakcija naknadno promijeni, generirat će se drugačiji identifikator digitalnog potpisa, ostavljajući trag promjene.
Pohrana podataka	Podaci moraju biti pohranjeni odvojeno i sigurno od blagajne u zaštićenom okruženju kako bi se spriječila manipulacija ili hakiranje. Podaci bi trebali biti pohranjeni u trenutku kada se transakcija dogodi. Podaci se mogu pohraniti na vanjski uređaj koji je povezan s blagajnom („crna kutija“), potpuno integriran u blagajnu ili pisač računa (kao što je mikročip ili sim kartica), ili spojeni i pohranjeni u rješenja temeljena na oblaku.
Online pristup podacima: Udaljeni pristup od strane porezne uprave	Kada porezna uprava u svakom trenutku ima daljinski pristup informacijama, to odbija porezne obveznike od naknadne izmjene evidencije. Također omogućuje poreznom tijelu da koristi podatke za odabir revizijskih slučajeva i u aktivnostima usklađivanja, a može učiniti takve aktivnosti učinkovitijima jer su podaci već dostupni bez potrebe za slanjem posebnog zahtjeva ili prisustvovanjem revizijskom pregledu na licu mjesta. To također pomaže poreznim tijelima gdje bi se podaci inače mogli pohraniti u inozemstvu, što može predstavljati izazov za reviziju.
Prijenos podataka: Prijava poreznoj upravi	Redoviti prijenos podataka iz evidencije poreznoj upravi odvraća porezne obveznike od mijenjanja evidencije jer znaju da će porezna uprava imati izravne podatke. Razmjena informacija s poreznom upravom može biti u realnom vremenu ili u periodičnim intervalima. Budući da se automatski mrežni prijenos oslanja na Ethernet ili GSM mrežnu povezanost, periodično učitavanje putem mobilnih mrežnih

	<p>uređaja sa mogućnostima sigurnog međuspremnik podataka može biti prikladno na mjestima gdje pouzdana povezanost nije uspostavljena, a u nekim slučajevima poreznim vlastima može biti lakše upravljivo.</p> <p>Također omogućuje poreznom tijelu da koristi podatke za odabir revizijskih slučajeva i u aktivnostima usklađivanja, a može učiniti takve aktivnosti učinkovitijima jer su podaci već dostupni bez potrebe za slanjem posebnog zahtjeva ili prisustvovanjem revizijskom pregledu na licu mjesta. To također pomaže poreznim tijelima gdje bi se podaci inače mogli pohraniti u inozemstvu, što može predstavljati izazov za reviziju.</p>
--	--

Izvor: OECD (2017.), *Technology Tools to Tackle Tax Evasion and Tax Fraud*, str. 13.

4.2.2. Lažno fakturiranje

Lažno fakturiranje predstavlja prijavljivanje većih odbitaka od visine stvarnih i krivotvorenje faktura. Lažno fakturiranje nastaje kada poduzeća izmišljaju ili povećavaju iznose računa gdje se poduzeća nalaze u ulozi dužnika. Tako lažno potražuju troškove u porezne svrhe koji nisu nastali. Porezna tijela u teoriji moraju provjeriti valjanost svake fakture uspoređivanjem s evidencijom druge strane u transakciji, no to iziskuje mnogo vremena i resursa.

Kako bi se riješio problem lažnog fakturiranja potrebno je fakturiranje vršiti elektroničkim putem. Generalno, poduzeća trebaju imati evidenciju o transakcijama s klijentima te kupcu trebaju poslati račun u elektroničkom ili papirnatom zapisu.

Sustav elektroničkog fakturiranja trebao bi posjedovati dodatne karakteristike u svrhu osiguranja cjelovitosti podataka i identiteta kreatora. To se može ostvariti upotrebom digitalnog potpisa što osigurava pouzdanost računa te da je nakon izrade ostao nepromijenjen. U tablici 7 prikazane su ključne značajke rješenja za elektroničko fakturiranje i njihove prednosti.

Tablica 7.

Ključne značajke rješenja za elektroničko fakturiranje

Značajke	Prednosti
Standardiziranje zahtjeva elektroničkih računa	<p>Određivanje zahtjeva poput sadržaja ili formata ili certificiranje pružatelja rješenja za elektroničko fakturiranje daje osiguranje kvalitete i jednostavnost revizije. Također čini široko rasprostranjeno uvođenje elektroničkog fakturiranja jasnim i dosljednim za tvrtke.</p> <p>Tamo gdje je potreban jedan standardizirani format, to može poreznoj upravi olakšati automatsku obradu i analizu skupnih podataka.</p>

Digitalni potpis potvrde o primitku	Potpis daje jedinstveni identifikator s detaljima transakcije kao što su datum, vrijeme i iznos transakcije. Porezna uprava ima odgovarajući ključ za dešifriranje potpisa i može utvrditi je li potvrda potpuna i vjerodostojna. Ako se transakcija naknadno promijeni, generirat će se drugačiji identifikator digitalnog potpisa, ostavljajući trag promjene. Upotreba digitalnog potpisa stoga je važan aspekt mogućnosti provjere računa.
Spajanje elektroničkog fakturiranja na uređaj za evidentiranje prodaje	To jamči da su fakture ispravne kada su stvorene i da su podaci ispravno pohranjeni i zaštićeni od neovlaštenog mijenjanja.
Davanje podataka o računu poreznoj upravi	Podaci dobiveni elektroničkim fakturiranjem mogu se dostaviti poreznoj upravi. To može biti zahtijevanjem prijenosa svih faktura ili određivanjem sažetka informacija koje treba prenijeti. To može biti u stvarnom vremenu putem mrežne veze s poreznom upravom ili u zakazanim intervalima.

Izvor: OECD (2017.), *Technology Tools to Tackle Tax Evasion and Tax Fraud*, str. 19.

4.2.3. Ekonomija gotovine i ekonomija dijeljenja

Iako gotovinska ekonomija i ekonomija dijeljenja nisu direktno povezane s poreznim prijevarama, njihova svojstva mogu olakšati porezni kriminal.

Budući da je gotovina zamjenjiva i da joj se ne može ući u trag, omogućuje pojavu nedovoljnog izvješćivanja i krivotvorenja. Tehnološka rješenja poput zaštićenih podataka i elektroničko fakturiranje omogućilo bi smanjenje rizika koje predstavlja gotovinska ekonomija. Kako bi se otklonili rizici gotovinske ekonomije porezne vlasti implementiraju zakonodavne mjere, analitičke alate te potiču bezgotovinsko plaćanje poput plaćanja korištenjem mobilnog uređaja.

Ekonomija dijeljenja predstavlja noviji izazov za razliku od gotovinske ekonomije koju porezne vlasti dugo razmatraju. Porezne uprave počele su istraživati rizike utaje poreza i prijevare povezane s ekonomijom dijeljenja. To uključuje brojna poduzeća koja posluju online putem tržišta zajednice poput Airbnb-a, Ubera i eBay-a.

Prema Price Waterhouse Coopersu (2017.) ekonomija dijeljenja ostvaruje 15 milijardi dolara prihoda diljem svijeta što bi moglo porasti na 335 milijardi dolara do 2025. godine. Porezne prijevare u ovom sektoru je teže prepoznati osobito kada osoba nije registrirana kao poduzetnik ili posluje van zemlje. Međutim, digitalna priroda takvih platformi omogućuje upotrebu tehnologije za praćenje.

Kako bi se smanjile porezne prijevare u sektoru ekonomije dijeljenja porezne vlasti koriste analitiku, regulatorna i politička razmatranja kao i međunarodnu suradnju u svrhu praćenja i regulacije aktivnosti na online platformama. To uključuje zahtjeve za vođenjem evidencije korisnika te razmjenu informacija među poreznim tijelima. (OECD, 2017.)

5. ZAKLJUČAK

Pod poreznom evazijom smatraju se činidbe koje poduzima porezni obveznik radi izbjegavanja plaćanja poreza. Porezna evazija je sveprisutan problem s kojim se suočavaju brojne države diljem svijeta. Izbjegavanjem poreza, bilo to korištenjem zakonitih ili nezakonitih metoda, učinci su uvijek negativni. Njeni učinci ostavljaju posljedice na ekonomiju, državu i društvo. Najučestaliji oblici porezne evazije su: izbjegavanje plaćanja poreza pomoću rupa u zakonu, neprijavlivanje točnog iznosa ostvarenih prihoda i prijavljivanje dijela transakcija.

Pojedinci nisu svjesni koliko štetu čine uključujući se u aktivnosti porezne evazije. Izbjegavanjem plaćanja poreza prije svega štete sebi pa samim time i cijelom društvu. Budući da glavni državni prihodi dolaze od ubiranja različitih vrsta poreznih nameta, izbjegavanjem plaćanja poreza ti prihodi se smanjuju. Samim time smanjuju se ulaganja u javne usluge i infrastrukturu. Takvim smanjenjem dolazi do nepovjerenja u porezni sustav.

Siva ekonomija pridonosi širenju učinaka porezne evazije. To je zbog toga što se unutar sive ekonomije aktivnosti obavljaju korištenjem gotovinskog plaćanja, a gotovinskom plaćanju se ne može ući u trag. Time se otežava razotkrivanje poreznih prijevара i suzbijanje istih. Utjecaj sive ekonomije prisutan je u svim zemljama EU kao značajan problem. Utvrđena je prosječna veličina sive ekonomije u 28 država EU koja iznosi 22,1% BDP-a.

U državama Europske unije utvrđeni su veliki gubitci zbog prisutnosti porezne evazije. Prosječan gubitak iznosi 864 milijarde eura. Iako je EU poduzela različite mjere za suzbijanje porezne evazije poput obveze automatske razmjene informacija između različitih banaka, i dalje postoje znatne barijere. Ozbiljnu prijetnju predstavljaju porezne oaze unutar i izvan EU nudeći pogodne porezne uvjete.

Ono što porezne vlasti mogu učiniti u borbi protiv porezne evazije je pojednostavljenje poreznog sustava, pojačane kontrole i javne edukacije kako i fizičkih, tako i pravnih osoba. Valja napomenuti kako je od iznimne važnosti i međunarodna suradnja poreznih vlasti različitih zemalja u borbi protiv porezne evazije, u smislu razmjene informacija o poreznim obveznicima koji koriste blagodati poreznih oaza i slično. U svakom slučaju, borba protiv porezne evazije zahtijeva temeljit, kompleksan i dugoročan pristup. Jedino uz preduvjet da svi važni sudionici koordinirano djeluju u borbi protiv porezne evazije može se osigurati izgradnja pravednog i efikasnog poreznog sustava. Osvrćući se na otkrića izdvojene su najbitnije mjere kao što su mjere za suzbijanje elektroničke prodaje, mjere za suzbijanje lažnog fakturiranja i suzbijanje ekonomije gotovine.

LITERATURA

Alstadsæter, Godar, Nicolaides i Zucman (2024.): Global Tax Evasion Report 2024

Collosa, A. (2019.), Which are the causes of tax evasion?, CIAT <https://ciat.org/which-are-the-causes-of-tax-evasion/?lang=en> (pristup 23.05.2024.)

Comândar, Stănescu i Păduraru (2018.): The phenomenon of tax evasion and the need to combat tax evasion, The Journal Contemporary Economy, str. 124. – 133.

European Commission, The fight against tax fraud and tax evasion https://taxation-customs.ec.europa.eu/fight-against-tax-fraud-and-tax-evasion_en (pristup 21.06.2024.)

European Commission, A huge problem, https://taxation-customs.ec.europa.eu/huge-problem_en (pristup 21.06.2024.)

European Commission, Role of the EU, https://taxation-customs.ec.europa.eu/role-eu_en (pristup 21.06.2024.)

García, Azorín i de la Vega (2018.): Tax Evasion in Europe: An Analysis Based on Spatial Dependence, Social Science Quarterly, Vol. 99 (1), str. 7.-23.

González, D. (2022.), The Tax Resistance, CIAT, <https://www.ciat.org/ciatblog-la-resistencia-fiscal/?lang=en> (pristup 14.05.2024.)

Grgić, M. (2019.): Porezna evazija, [završni rad, Sveučilište u Zagrebu, Ekonomski fakultet, Katedra za financije], REPEFZG, str. 5.

Gupta, A. (2024.), What Is Tax Evasion, Tax Avoidance, and Tax Planning?, wint <https://www.wintwealth.com/blog/difference-between-tax-planning-tax-avoidance-and-tax-evasion/> (pristup 29.05.2024.)

Iorizzo, L. (2003.): Al Capone, Library of Congress Cataloging-in-Publication Dana

Milošević, Z. (2015.): Evropska revija, Evropski univerzitet Brčko distrikta, vol.1, str. 9.-19.

Morse, M. (2015.): Effects of Tax Evasion in the United States, University at Albany, State University of New York, accounting. 16., str. 11.-12.

OECD, (2017.): Technology Tools to Tackle Tax Evasion and Tax Fraud

Ozili, P. (2018.): Tax Evasion and Financial Instability, Munich Personal RePEc Archive

Pickhardt, M. (2012.): Tax Evasion and the Shadow Economy, Edward Elgar , Cheltenham, UK

Poojary, R. (2022.), What are some of the best methods to prevent tax evasion?, LinkedIn <https://www.linkedin.com/pulse/what-some-best-methods-prevent-tax-evasion-ravindra-poojary> (pristup 18.06.2024.)

Postea, Achim i Capraș (2023.): Tax evasion in the context of the shadow economy. Evidence for the european union countries, Annales Universitatis Apulensis Series Oeconomica, 25(1), str. 91.

Schneider i Asllani (2022.): Taxation of the Informal Economy in the EU, Policy Department for Economic, Scientific and Quality of Life

Schneider, Raczkowski i Mróz (2015.): Shadow economy and tax evasion in the EU, Journal of Money Laundering Control, Vol. 18, str. 36.-44.

Schönhärl, K. (2022.): Histories of Tax Evasion, Avoidance and Resistance, Routledge

Sharma, I. (2024.), Tax Evasion: Challenges and Solutions, TaxBuddy
<https://www.taxbuddy.com/blog/tax-evasion-challenges-and-solutions> (pristup 23.05.2024.)

Popis slika:

Naziv	Broj stranice
Slika 1. Razlike između poreznog planiranja, porezne evazije i izbjegavanja poreza	Str. 10
Slika 2. Porezni moral u Europi (postotak pojedinaca koji ne odobravaju poreznu evaziju)	Str. 11
Slika 3. Neslužbeno gospodarstvo u kontekstu cjelokupnog gospodarskog poslovanja koji provodi država	Str. 13
Slika 4. Veličina sive ekonomije u 31 europskoj zemlji u 2014. (u postocima BDP-a)	Str. 16
Slika 5. Prosječna veličina sive ekonomije u zemljama EU	Str. 16
Slika 6. Financijsko bogatstvo offshore kućanstava (u postotku svjetskog BDP-a)	Str. 19
Slika 7. Globalni gubitak prihoda od poreza na dobit zbog premještanja dobiti u porezne oaze (% prikupljenog globalnog prihoda od poreza na dobit)	Str. 20
Slika 8. Očekivani prihod od globalnog minimalnog poreza (kao % prikupljenog globalnog prihoda od poreza na dobit)	Str. 21
Slika 9. Prosječne porezne stope po grupama: SAD, Francuska, Nizozemska (% prihoda prije oporezivanja)	Str. 23

Popis tablica:

Naziv	Broj stranice
Tablica 1. Zemlje sudionice i broj ispitanika u istraživanju	Str. 12
Tablica 2. Opseg sive ekonomije i gubitaka zbog utaje poreza u zemljama EU, 2009.	Str. 15
Tablica 3. Prosječni relativni utjecaj (u %) dijelova sive ekonomije u 38 zemalja OECD-a (razdoblje 1999.-2017.)	Str. 17
Tablica 4. Proliferacija posebnih poreznih režima u Europskoj uniji	Str. 22
Tablica 5. Potencijalni prihodi od minimalnog poreza od 2% na bogatstvo milijardera 2023. (milijarde dolara)	Str. 23
Tablica 6. Ključne značajke tehnoloških rješenja za spremanje podataka	Str. 27
Tablice 7. Ključne značajke rješenja za elektroničko fakturiranje	Str. 28

SAŽETAK

U ovom radu, problem istraživanja je porezna evazija u zemljama EU. Visoke porezne stope, složenost poreznih sustava, aktivnosti unutar sive ekonomije i prisustvo poreznih oaza pridonose njenom povećanju. Ona stvara velike posljedice, kao što su smanjenje državnog proračuna, pa samim time i smanjenje ulaganja u javne usluge i infrastrukturu. Čini štetu ne samo državi, već i cijelom društvu. Prije svega, cilj istraživanja ovog završnog rada je pobliže pojašnjavanje pojma porezne evazije, razloga koji dovode do njenog nastanka, oblika u kojima se pojavljuje i naposljetku njenih posljedica. Ostali ciljevi su utvrđivanje učinka porezne evazije na zemlje EU i učinkovitost mjera za njeno suzbijanje. Rezultati istraživanja vode prema nedvojbenom zaključku kako je porezna evazija sveprisutan problem unutar zemalja Europske unije i kako su pod njenim utjecajem nastali veliki gubici. Potrebna je bolja suradnja među zemljama, jednostavniji porezni sustavi te stroža zakonska regulativa i različite mjere kako bi se ista suzbila. Najvažnije mjere su: uvođenje tehnologija snimanja podataka, fakturiranje vršiti elektroničkim putem i ograničavanje gotovinske ekonomije.

Ključne riječi: Porezna evazija, siva ekonomija, zemlje EU

SUMMARY

In this paper, the research problem is tax evasion in EU countries. High tax rates, the complexity of tax systems, activities within the shadow economy and the presence of tax havens contribute to its increase. It creates major consequences, such as a reduction in the state budget, and thus a reduction in investment in public services and infrastructure. It causes damage not only to the state, but also to the entire society. First, the research goal of this final paper is to clarify the concept of tax evasion, the reasons that lead to its occurrence, the forms in which it appears and finally its consequences. Other goals are to determine the effect of tax evasion on EU countries and the effectiveness of measures to combat it. The results of the research lead to the unmistakable conclusion that tax evasion is a ubiquitous problem within the countries of the European Union and that large losses have occurred under its influence. Better cooperation between countries, simpler tax systems and stricter legislation and various measures are needed to combat it. The most important measures are: the introduction of data recording technologies, electronic invoicing and limiting the cash economy.

Keywords: Tax evasion, shadow economy, EU countries